

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Váltakozó szerencse és Ali basa főseregének érkezése

A szakasz fő témája

A palásti csata első napjának hullámozó küzdelmei: kezdeti keresztény sikerek és súlyos veszteségek, az olasz gyalogosok hősi elszigetelődése, valamint Ali basa 12 ezres főseregének bevonulása, amely azonnal egy véres mészárláshoz és újabb magyar ellencsapáshoz vezet.

Mi történik ebben a blokkban?

- **97–104. sor:** A csatatéren hatalmas a kavarodás, mindkét fél elszántan küzd („igen forgódnak”). A keresztényeknek sikerül zsákmányolniuk három török tarackágyút, aminek a magyarok és a németek nagyon örülnek. Sikerül súlyos veszteségeket okozniuk a török tisztikarban is, de a magyarok is drága árat fizetnek: két újabb jeles parancsnokot, Dombai Mihályt és Sándor Ferencet sebzetten vagy holtan kell hátravinni a harvonalból.
- **105–116. sor:** A harci helyzet hirtelen megváltozik, a magyar huszárok a túlerő miatt kénytelenek megfutamodni. Negyven válogatott olasz (zsoldos) gyalogos egy kis erdőbe („mesdecskébe”) szorulva védekezik a tízszeres túlerőben lévő, 300 fős török csapattal szemben. Az olaszok hihetetlenül bátran harcolnak, és sikerül megölniük a budai kincstartót, a törökök egyik legfőbb emberét. Amikor a végletekig kimerült olaszok segítségért kiáltanak, a magyar huszárok és spanyol egységek visszafordulnak, „ráöklelnek” a törökökre, és kimentik őket a gyűrűből.
- **117–128. sor:** Délben megérkezik a csatatérre Ali basa a 12 ezres főseregével és 14 ágyújával. Azonnal heves tüzérségi párbaj kezdődik a két sereg között. Ali pasa ravasz hadvezérként egy nagyobb csapattal hátulról kerítetteti meg a keresztény tábornok. A törökök egy dombon észreveszik a magára hagyott 800 hajdút és cseh gyalogost, lerohanják őket, és szinte egy szálig lefejezik, levágják őket („elbamlá, mind levágá”). Ezt a mészárlást látva 300 nehézfegyverzetű keresztény lovas azonnal ellentámadásba lendül, kettészakítja a török egységet, és megfutamítja őket, sokakat levágva közülük.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- **Forgódnak:** Harcolnak, küzdenek, forgatják a fegyvert.
- **Mesdecskébe:** Erdőcskébe, kisebb erdőbe, bozótosba (a *mözs* szóból, ami erdőt jelentett).
- **Elbamlák:** Körülfogták, körbezárták, rajtuk ütöttek.
- **Főpogánt:** Fő rangú török tisztet, vezetőt.
- **Ráökleltek:** Rohamot indítottak (lándzsát szegezve), rárontottak az ellenségre.
- **Megszörözve:** Megszervezve, hadrendbe állítva, jól felszerelve.
- **Falka:** Csapat, katonai egység (itt: egy nagyobb kontingens török lovas).

Érdekességek

- **Nemzetközi bajtársiasság a gyakorlatban:** A szakasz egyik legszebb jelenete, amikor a magyar huszárok és a spanyol lövészek félreteszik a korábbi vitákat, és a saját életüket kockáztatva rohannak vissza az erdőben rekedt olasz zsoldosokért. Ez a pillanat megmutatja, hogy a csatatér poklában a közös sors és a törökellenesség valódi katonai szövetséget kovácsolt a különböző nemzetek fiaiból.
- **A csehek és hajdúk tragédiája:** A 800 cseh és hajdú gyalogos lemészárlása a palásti csata egyik legvéresebb epizódja. Ők valószínűleg a sereg védtelenül hagyott szekértáborát vagy tüzérségét védték a dombon, és a mozgékony török lovasság elvágta a menekülési útjukat. Tinódi nem szépíti a valóságot: a törökök nem ejtettek foglyokat, mindenkit lemészároltak.

Történelmi háttér

Az 1552. augusztus 10-i palásti csata első napján a keresztények kezdetben sikeresen verték vissza Ali pasa elővédjét. A helyzet akkor fordult katasztrofálisra, amikor délben megérkezett a basa 12 000 fős reguláris serege. Ali pasa friss csapatai felborították az erőegyensúlyt. Bár a keresztény nehézlovasok („háromszáz fegyverös”) ellencsapása még képes volt helyi győzelmet aratni és megbosszulni a gyalogság halálát, a sereg morálja a hatalmas török túlerő láttán ekkorra már súlyosan megingott.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Történelem: A taktikai fordulat és a hadinép pusztulása

Kérdés:

Hogyan változtatta meg a palásti csata menetét Ali pasa főszeregének megérkezése, és milyen sorsra jutottak a dombon elszigetelődött keresztény gyalogosok?

Irodalom: A csata dinamikája és a fordulatos cselekményszövés

Kérdés:

Hogyan jeleníti meg Tinódi a csata kaotikus dinamikáját a szövegben, és milyen szerkezeti elemekkel mutatja be a hadiszerencse változását?

Kreatív: Az erdőbe szorult zsoldosok segélykiáltása

Feladat:

Képzeljétek el a jelenetet a palásti mező melletti kis erdőben, ahol a 40 olasz zsoldos lőszer nélkül, vállvetve küzd a rájuk rontó 300 török ellen, miközben a távolban feltűnnek a visszaforduló magyar huszárok. Írjátok le 3 mondatban, hogyan változik meg a harcolók hangulata!

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Példa Válasz:

Történelem:

Válasz:

Ali pasa délben megérkező 12 ezres főerege és a 14 tarackágyú drámai taktikai fordulatot hozott a csatában. A pasa azonnal kihasználta létszámbeli fölényét, és heves tüzérségi párbaj mellett egy nagyobb seregrésszel hátulról bekerítette a keresztény táborot. Ez a bekerítő hadművelet pecsételte meg a dombon állomásozó 800 hajdú és cseh gyalogos sorsát, akiket a fősereg magára hagyott. A mozgékony török lovasok elszigetelték és teljesen megsemmisítették őket („mind levágá”). Bár a 300 keresztény nehézlovas gyors ellentámadása átmenetileg megfutamította az elbizakodott törököket, a gyalogság elvesztése és a 12 ezres oszmán sereg nyomása megállíthatatlanná tette a keresztény arcvonalt felbomlását.

Irodalom:

Válasz:

Tinódi zseniálisan ragadja meg a csata kaotikus, gyorsan változó dinamikáját azáltal, hogy egymás után, éles kontrasztokkal mutatja be a győzelmeket és a vereségeket. A szerkezet a **hadiszerecse hullámvázára** épül: a szakasz elején a keresztények még tarackokat zsákmányolnak és örvendeznek, ám a következő sorban máris két magyar fővitéz elvesztését kell elsíratniuk.

Ugyanez a dramaturgia jelenik meg az olaszok epizódjában is: a huszárok megfutamodnak, az olaszok csapdába esnek, de hőiesen megölik a budai kincstartót, majd a magyar-spanyol szövetség kimenti őket. Tinódi a „**De lám**” és „**Ímé aszt...**” költőszavakkal és felkiáltásokkal irányítja a hallgató figyelmét a csatátér egyik pontjáról a másikra, elérve, hogy a hallgatóság szinte filmszerűen élje át a Palást melletti drámát.

Kreatív:

Szöveg:

A sűrű bozótban rekedt, vérző olasz zsoldosok már az utolsó tördöfésekkel védekeztek a rájuk rontó törökök gyűrűjében, miközben kétségbeesett kiáltásaik túlharsogták a fegyverek zaját. Amikor a halálra vált katonák fülébe eljutott a segítségükre siető magyar huszárok mennydörgésszerű csatakiáltása és a spanyol puskák dörrenése, a félelmet hirtelen az utolsó elszánt roham ereje váltotta fel bennük. A budai kincstartó holtteste felett átgázoló törökök győzelmi mámore egy szempillantás alatt változott tiszta pánikká, ahogy a felbőszült magyar lovasok kíméletlen éleket szegezve gázoltak bele az oszmán sorokba.